

Максим Сергійович Пахомов,*аспірант,*

ORCID 0009-0004-9133-3333,

e-mail: Maksym.Pakhomov@emmb.khpi.edu.ua,

Наталя Юрїївна Єршова,*доктор економічних наук, доцент,*

ORCID 0000-0003-3544-3816,

e-mail: natalia.iershova@khpi.edu.ua,

*Національний технічний університет
"Харківський політехнічний інститут"*

SOLVENCY II ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ: ШЛЯХ ДО ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Вступ. Управління фінансовими ризиками та забезпечення платоспроможності компанії в умовах невизначеності має важливе значення для забезпечення сталості їх діяльності. Це пов'язано з тим, що вплив фінансових ризиків стає дедалі більшим унаслідок збільшення ризикового ландшафту функціонування компаній. Причини ризику обумовлюються розширенням поля фінансових відносин, появою нових фінансових технологій/інструментів, постійними змінами у зовнішньому бізнес-середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління фінансовими ризиками, пошук шляхів забезпечення платоспроможності різних суб'єктів господарювання є об'єктом сучасних наукових досліджень. І. Герасимова досліджує ці питання в контексті страхової діяльності компаній з метою оцінки зони їх економічної безпеки [1]. Т. Яворська [2] обґрунтовує положення гарантування безпеки страхових компаній з позиції фінансових ризиків. Аналітичну складову фінансових ризиків як підґрунтя фінансових рішень щодо їх нейтралізації розглядає Є. Пожар [3]. Значна кількість досліджень вітчизняних (О. Орлік, Н. Єршова) та зарубіжних (Р. Ель Мастур, О. Асраї, О. Кхарбуш, Дюк Нгуєн, Дінь-Трі Во та ін.) спрямована на вирішення питань щодо забезпечення платоспроможності підприємств в умовах ризикового середовища [4-8]. Вчені роблять акцент на тому, що ризики втрати грошових коштів або їх недоотримання формуються в системі корпоративних відносин з банками та іншими фінансовими установами [6; 7; 9]. Є значні здобутки вчених як результат їх постійної наукової розвідки, але подальші ускладнення ринкової ситуації, зміни в економіці суб'єктів господарювання, розширення ділової співпраці потребують подальшого пошуку інструментів, методів та набору

управлінських дій щодо фінансових ризиків та забезпечення платоспроможності страхових компаній.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі розвитку страхового ринку в Україні з урахуванням загальної політичної, економічної та фінансової ситуації край важливо подальше проводити дослідження щодо управління фінансовими ризиками та забезпечення платоспроможності страхових компаній, оскільки фінансові ризики таких суб'єктів господарювання є найбільш загрозливими та деструктивними. У даній статті ми розглянемо приклад застосування методів Solvency II на основі реальних фінансових даних ПрАТ СК «ПЗУ Україна».

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є аналіз процесу управління фінансовими ризиками та забезпечення платоспроможності страхових компаній в Україні на прикладі ПрАТ СК «ПЗУ Україна» в контексті вимог Solvency II. Завданням є дослідження ефективності застосування ORSA як інструменту стратегічного управління ризиками, оцінка ключових фінансових показників компанії, а також визначення Solvency Capital Requirement (SCR) для підтримання фінансової стабільності в умовах мінливого ринкового середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні джерела ліквідності включають ліквідні інвестиції, такі як суверенний та нефінансовий корпоративний борг, а також дохід від премій. Виходячи дані Звіту про світовий ринок страхування (GIMAR) Україна набагато відстає від провідних країн світу за розміром зібраних валових страхових премій [10; 11]. За результатами аналізу показник ліквідності страхування за 2023 р. збільшився в більшості регіонів та бізнес-моделей. Проте, деякі страховики

отримали більшу ліквідність через такі дії, як 1) вищі дивіденди за основними операціями, 2) завершення продажів активів, 3) краще узгодження джерел ліквідності з потребами в ліквідності. І навпаки, інші зазнали зниження через збільшення відтоку грошових коштів або зміни у складі свого інвестиційного портфеля.

Згідно з вимогами директиви Solvency II, страховики повинні не тільки мати достатній капітал для покриття своїх зобов'язань, але й ефективно управляти фінансовими ризиками. Одним із основних інструментів оцінки фінансових ризиків є процес ORSA (Оцінка власних ризиків та платоспроможності), який вимагає від компанії здійснення всебічного аналізу ризиків на основі фінансових показників та стратегічних цілей [12-15]. Розглянемо більш детально розрахунок Solvency Capital Requirement (SCR) в ORSA як основоположної частини структури Solvency II. Він визначає мінімальний обсяг капіталу, який страховій компанії необхідний для покриття ризиків, з якими вона може зіткнутися протягом року з ймовірністю 99,5%. Цей капітал повинен бути достатнім для того, щоб компанія могла виконати свої фінансові зобов'язання навіть у разі найбільш несприятливих умов. ORSA (Оцінка власних ризиків та платоспроможності) є важливою складовою частиною Solvency II і передбачає всебічну оцінку ризиків, з якими стикається компанія. Вона включає як регулярний аналіз платоспроможності, так і прогнози щодо можливих змін у ринкових умовах, структурі активів і зобов'язань, а також враховує всі види ризиків – від андеррайтингових до операційних. Оцінка SCR в рамках ORSA допомагає забезпечити, щоб компанія не тільки мала достатній капітал для покриття поточних ризиків, а й могла ефективно управляти ними, зменшуючи ймовірність фінансових труднощів у майбутньому. Розрахунок SCR передбачає використання конкретних формул, де ризики оцінюються окремо за різними категоріями: ринковий, кредитний, операційний, та андеррайтинговий. Використовуючи такі методи, компанія може оцінити рівень її фінансової стійкості і визначити необхідний запас капіталу для покриття потенційних збитків від цих ризиків. Наприклад, якщо SCR для ринкового ризику розраховується через зниження вартості активів на певний відсоток, то для андеррайтингового ризику – через обсяг премій, що підлягають підвищенню ризику. Важливість застосування SCR у рамках ORSA в тому, що цей показник дозволяє створити систему управління ризиками, яка базується не лише на історичних даних, але й на прогнозах майбутніх економічних змін і ситуацій, що можуть вплинути на платоспроможність компанії. Оцінка цього показника дозволяє компанії вчасно реагувати на зміни в її фінансовому стані і здійснювати коригування своїх стратегій для забезпечення стабільності. Таким чином, процес ORSA разом з оцінкою SCR є важливим інструментом для забезпечення стійкості страхової компанії. Він дозволяє не тільки оцінити поточний рівень платоспро-

можності, але й ефективно реагувати на майбутні ризики, що робить компанію здатною зберігати фінансову стабільність у будь-яких умовах.

Процес оцінки платоспроможності страхової компанії передбачає кілька основних етапів:

- Оцінка основних фінансових показників компанії.
- Розрахунок необхідного капіталу для покриття ризиків (SCR).
- Оцінка кожного виду ризику: андеррайтинг, ринковий, кредитний та операційний.
- Підготовка звіту для внутрішнього та наглядового використання.

Для реалізації цієї методології нами використані дані ПрАТ СК «ПЗУ Україна» за 2023 р. [16-17].

1. Аналіз фінансових показників ПрАТ СК «ПЗУ Україна» за 2023 р. Для оцінки платоспроможності страхової компанії використовуємо реальні дані з відкритих джерел [16]. Зокрема, розглянемо річну консолідовану фінансову звітність ПрАТ СК «ПЗУ Україна» за 2023 р.

2. В рамках процесу ORSA необхідно оцінити основні види ризиків, з якими стикається компанія. Розглянемо їх по черзі.

Ризик андеррайтингу

Оцінка андеррайтингового ризику в рамках ORSA базується на валових страхових преміях, оскільки саме цей показник найкраще відображає обсяг ризику, який страхова компанія бере на себе при укладанні договорів страхування. Валові премії є доступним і надійним джерелом інформації для попередньої оцінки ймовірних майбутніх збитків та зобов'язань. У практиці Solvency II та страхового нагляду саме валові премії найчастіше використовуються як основа для розрахунку андеррайтингового та операційного ризиків, особливо коли йдеться про сценарне моделювання в ORSA.

Ринковий ризик

Враховує коливання вартості активів. Припущення про зниження вартості активів у моделі оцінки ринкового ризику є стандартним стрес-сценарієм, який широко використовується в практиці ризик-менеджменту в рамках Solvency II та ORSA. Це реалістичний, але стресовий рівень коливань, який дозволяє оцінити, як компанія поводитиметься у разі несприятливих ринкових умов.

Кредитний ризик

Розраховується на основі зобов'язань перед контрагентами. Коли ми оцінюємо кредитний ризик у рамках ORSA (і Solvency II), стандартне припущення щодо рівня ризику використовується як умовний коефіцієнт втрати в результаті дефолту або затримки платежів контрагентів.

Операційний ризик

Визначається як частка від валових премій. Число, яке використовується для розрахунку операційного ризику, не є випадковим – воно ґрунтується на стандартному підході, рекомендованому в рамках Solvency II, особливо для компаній, які не застосовують повністю внутрішні моделі оцінки ризику.

Загальний SCR

Загальний SCR (Solvency Capital Requirement) розраховується як квадратний корінь суми квадратів окремих ризиків. Це стандартна формула, яка застосовується в рамках директиви Solvency II для обчислення необхідного капіталу для покриття ризиків.

Згідно з результатами розрахунку Solvency Capital Requirement (SCR) для ПрАТ СК «ПЗУ Україна» на основі даних за 2023 р., загальна сума необхідного капіталу для покриття основних фінансових ризиків (ринковий, андеррайтинг, кредитний та операційний) дозволяє оцінити здатність компанії виконувати свої зобов'язання. При цьому фактичний рівень власного капіталу ПрАТ СК «ПЗУ Україна» суттєво перевищує значення SCR. Це свідчить про високий рівень фінансової стабільності та надійності компанії, яка має значний резерв для покриття ризиків.

Висновок. Розрахунок SCR у рамках ORSA є ключовим елементом стратегії управління фінансовими ризиками відповідно до директиви Solvency II. Такий підхід дозволяє страховій компанії не лише відповідати регуляторним вимогам, але й забезпечу-

вати стратегічну готовність до змін у ринкових умовах, зберігаючи платоспроможність і фінансову стійкість. Процес ORSA – це неформальна перевірка "пульсу" компанії, яка дає змогу ідентифікувати, оцінювати та керувати всіма значущими ризиками: ринковими, андеррайтинговими, операційними та кредитними. Він інтегрується в загальну систему управління та підтримує довгострокове стратегічне планування, адже оцінка ризиків не обмежується поточним моментом, а передбачає можливі фінансові потрясіння у майбутньому. На прикладі ПрАТ СК «ПЗУ Україна» було проведено розрахунок SCR з урахуванням основних ризикових компонентів. Узагальнене значення SCR підтверджує високий рівень фінансової стійкості компанії. Таким чином, можна зробити висновок, що ПрАТ СК «ПЗУ Україна» має достатній капітал для покриття основних фінансових ризиків і є стабільною, платоспроможною компанією. Управління ризиками в контексті ORSA стає не просто вимогою, а невід'ємною частиною корпоративної культури та фінансового управління, спрямованого на захист інтересів страхувальників та довгострокову надійність компанії.

Література

1. Герасимова І. Ю. Управління фінансовими ризиками страхових компаній з метою забезпечення економічної безпеки. *Економічний простір*. 2016. № 115. С. 112–125.
2. Яворська Т. В. Концептуальні положення гарантування безпеки страхових компаній в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 668–673.
3. Пожар Є. П. Аналіз фінансових ризиків та методи їх нейтралізації на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 43. С. 387–391.
4. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інноваційна економіка*. 2016. № 5–6 [63]. С. 218–223.
5. Єршова Н. Ю. Методичний підхід до аналізу платоспроможності для прогнозування розвитку бізнес-структур. *Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України*: матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. (31 травня – 1 червня 2018 р.). Одеса: ОНПУ, 2018. С. 128–130. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/6794c027-ae1a-48a3-8963-2ef770a9c720/content>.
6. El Mastour R., Asraoui O., Kharbouch O. Comparative Analysis of Solvency and Risk Management between Conventional and Participative Insurance (Takaful): The Case of Morocco. *Journal of Economics, Finance and Management*. 2024. Vol. 3(1). P. 212–222. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10755880>.
7. Duc Khuong Nguyen, Dinh-Tri Vo Enterprise risk management and solvency: The case of the listed EU insurers. *Journal of Business Research*. 2020. Vol. 113. P. 360–369. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.09.034>.
8. Філяєва А. А., Зінченко М. С. Дослідження підходів до аналізу власного капіталу підприємств. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність* "Форвард-2016": Матеріали 7 Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. студ. та молодих вчених (27 грудня 2016 р.) / ред. П. Г. Перерва, Є. М. Строков, О. М. Гуцан. – Харків: НТУ "ХПІ", 2016. С. 298–299. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/162879275.pdf>.
9. Єршова Н. Ю., Черкасова Є. О. Дослідження особливостей організації обліку та обліку доходів і витрат у банках. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/f26667c8-92ff-4820-9064-a8ab5b64049b/content>.
10. Global Insurance Market Report (GIMAR). URL: <https://www.iais.org/uploads/2024/12/Global-Insurance-Market-Report-2024.pdf>.
11. Пахомов М., Єршова Н. Світові тенденції розвитку ринку страхових послуг та перспективи в Україні. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*. 2024. № 1. С. 17–21. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2024.1.17>.
12. European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA). *Guidelines on Own Risk and Solvency Assessment (ORSA)*. 2023. URL: https://www.eiopa.europa.eu/publications/guidelines-own-risk-solvency-assessment-orsa_en.
13. European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA). *Proposal for guidelines on own risk and solvency assessment*. 2023. URL: https://www.eiopa.europa.eu/consultations/proposal-guidelines-own-risk-and-solvency-assessment_en.
14. De Nederlandsche Bank (DNB). *Solvency II: Pillar 2 – ORSA*. 2023. URL: <https://www.dnb.nl/en/sector-information/open-book-supervision/open-book-supervision-sectors/insurers/riskmanagement-and-governance-pillar-2/solvency-ii-pillar-2-orsa/>.
15. Solvency II Wire. *The ORSA beyond Solvency II*. 2025. URL: <https://www.solvencyiiwire.com/the-orsa-beyond-solvency-ii/>.
16. Єршова Н. Ю. Напрями удосконалення підходів та методів аналізу діяльності в системі управлінських рішень суб'єктів господарювання. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/58206/1/Yershova_Napriamy_2020.pdf.
17. ПЗУ Україна. *OpenDataBot*. URL: <https://opendatabot.ua/c/20782312>.

References

1. Herasymova, I. Yu. (2016). Upravlinnia finansovymy ryzykamy strakhovykh kompanii z metoiu zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky [Financial risk management of insurance companies to ensure economic security]. *Ekonomichnyi prostir*, 115, pp. 112–125 [in Ukrainian].

2. Yavorska, T. V. (2015). Kontseptualni polozhennia harantuvannia bezpeky strakhovykh kompanii v Ukraini [Conceptual principles of ensuring the security of insurance companies in Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and National Economic Problems*, 4, pp. 668–673 [in Ukrainian].
3. Pozhar, Ye. P. (2020). Analiz finansovykh ryzykiv ta metody yikh neutralizatsii na pidpriemstvi [Analysis of financial risks and methods of their neutralization at the enterprise]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*, 43, pp. 387–391 [in Ukrainian].
4. Orlyk, O. V. (2016). Finansovi ryzyky v systemi zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Financial risks in the system of financial and economic security of the enterprise]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative Economy*, 5–6 [63], pp. 218–223 [in Ukrainian].
5. Yershova, N. Yu. (2018). Metodychnyi pidkhid do analizu platospromozhnosti dlia prohnozuvannia rozvytku biznes-struktur [Methodical approach to solvency analysis for forecasting business development]. *Oblikovo-analitychne zabezpechennia innovatsiinoi transformatsii ekonomiky Ukrainy [Accounting and analytical support for the innovative transformation of the Ukrainian economy]*: Proceedings of the XII All-Ukrainian Scientific-Practical Conference (May 31 – June 1, 2018) (pp. 128–130). Odesa, ONPU. Retrieved from <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/6794c027-ae1a-48a3-8963-2ef770a9c720/content> [in Ukrainian].
6. El Mastour, R., Asraoui, O., & Kharbouch, O. (2024). Comparative analysis of solvency and risk management between conventional and participative insurance (Takaful): The case of Morocco. *Journal of Economics, Finance and Management*, 3(1), pp. 212–222. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10755880>.
7. Nguyen, D. K., & Vo, D.-T. (2020). Enterprise risk management and solvency: The case of the listed EU insurers. *Journal of Business Research*, 113, pp. 360–369. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.09.034>.
8. Filiayeva, A. A., & Zinchenko, M. S. (2016). Doslidzhennia pidkhodiv do analizu vlasnoho kapitalu pidpriemstv [Research on approaches to the analysis of enterprise equity]. *Strategii innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy: problemy, perspektyvy, efektyvnist (Forward-2016) [Strategies for innovative development of the economy of Ukraine: problems, prospects, effectiveness "Forward-2016"]*: Proceedings of the 7th International Scientific-Practical Internet Conference (December 27, 2016). (pp. 298–299). Kharkiv, NTU "KhPI". Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/162879275.pdf> [in Ukrainian].
9. Yershova, N. Yu., & Cherkasova, Ye. O. (n.d.). Doslidzhennia osoblyvosti orhanizatsii obliku ta obliku dokhodiv i vytrat u bankakh [Research on features of accounting for income and expenses in banks]. Retrieved from <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/f26667c8-92ff-4820-9064-a8ab5b64049b/content> [in Ukrainian].
10. International Association of Insurance Supervisors (IAIS). (2024). *Global Insurance Market Report (GIMAR)*. Retrieved from <https://www.iais.org/uploads/2024/12/Global-Insurance-Market-Report-2024.pdf>.
11. Pakhomov, M., & Yershova, N. (2024). Svitovi tendentsii rozvytku rynku strakhovykh posluh ta perspektyvy v Ukraini [Global trends in the development of the insurance market and prospects in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu "Kharkivskiy politekhnichnyi instytut" (ekonomichni nauky) – Bulletin of the National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic sciences)*, 1, pp. 17–21. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2024.1.17> [in Ukrainian].
12. European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA). (2023). *Guidelines on Own Risk and Solvency Assessment (ORSA)*. Retrieved from https://www.eiopa.europa.eu/publications/guidelines-own-risk-solvency-assessment-orsa_en.
13. European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA). (2023). *Proposal for guidelines on own risk and solvency assessment*. Retrieved from https://www.eiopa.europa.eu/consultations/proposal-guidelines-own-risk-and-solvency-assessment_en.
14. De Nederlandsche Bank (DNB). (2023). *Solvency II: Pillar 2 – ORSA*. Retrieved from <https://www.dnb.nl/en/sector-information/open-book-supervision/open-book-supervision-sectors/insurers/riskmanagement-and-governance-pillar-2/solvency-ii-pillar-2-orsa/>.
15. Solvency II Wire. (2025). *The ORSA beyond Solvency II*. Retrieved from <https://www.solvencyiiwire.com/the-orsa-beyond-solvency-ii/>.
16. Yershova, N. Yu. (2020). Napriamy udoskonalennia pidkhodiv ta metodiv analizu diialnosti v systemi upravlinskykh rishen subiektiv hospodariuvannia [Directions for improving approaches and methods of activity analysis in the system of management decisions of business entities]. Retrieved from http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/58206/1/Yershova_Napriamy_2020.pdf [in Ukrainian].
17. PZU Ukraina. *OpenDataBot*. Retrieved from <https://opendatabot.ua/c/20782312> [in Ukrainian].

Пахомов М. С., Єршова Н. Ю. Solvency II та управління ризиками: шлях до фінансової стійкості страхової компанії

Фінансова стабільність страхової компанії багато в чому залежить від того, наскільки ефективно вона управляє ризиками, зокрема ризиком втрати ліквідності. У цій статті розглянуто, як сучасні підходи до управління ризиками в межах європейської регуляторної системи Solvency II допомагають страховикам не просто відповідати нормативам, а й реально змінювати свою платоспроможність. На прикладі ПрАТ СК «ПЗУ Україна» за 2023 рік проаналізовано фінансові показники компанії, виявлено ключові ризики та здійснено розрахунок капіталу, необхідного для їх покриття (SCR). Отримані результати підтверджують: коли ризиками управляють грамотно, це стає надійною основою для фінансової стійкості компанії. У підсумку, процес управління ризиками вже не сприймається як формальність — це невід’ємна частина стратегічного планування та сталого розвитку страховика.

Ключові слова: Solvency II, оцінка ризиків, платоспроможність, SCR, ПрАТ СК «ПЗУ Україна», капітал, фінансовий ризик.

Pakhomov M., Iershova N. Solvency II and Risk Management: The Path to Financial Stability of an Insurance Company

The financial stability of an insurance company largely depends on how effectively it manages risks, particularly the risk of liquidity loss. This article examines how modern risk management approaches within the European regulatory framework Solvency II help insurers not only comply with regulatory requirements but also enhance their solvency. Based on the case of PJSC IC "PZU Ukraine" in 2023, the article analyzes the company's financial indicators, identifies key risks, and calculates the capital required to cover them (SCR). The results confirm that competent risk management serves as a reliable foundation for the financial stability of an insurance company. Ultimately, the risk management process is no longer perceived as a formality – it becomes an integral part of strategic planning and the sustainable development of the insurer.

Keywords: Solvency II, risk assessment, solvency, SCR, PJSC IC "PZU Ukraine", capital, financial risk.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2025
Рецензовано: 19.02.2025